

Wprowadzenie

Monografia sytuuje się w nurcie dokonujących się zmian w edukacji. Główną ideą przemian jest odchodzenie od dyrektywnego nauczania i podążanie w kierunku kreowania środowiska aktywnego uczenia się uczniów i studentów. Uczeń i student stają w centrum procesu edukacyjnego. Edukacja jest zorientowana na inspirowanie uczniów/studentów do aktywności zmierzającej do osiągnięcia efektów uczenia się.

Publikacja obejmuje dwie części. W pierwszej artykule dotyczą aktywnego studenta w różnych przestrzeniach edukacyjnych. Druga część monografii zawiera artykuły traktujące o uczniu i studencie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Studenta na drodze poszukiwania prawdy przedstawia Krystyna Chałas w artykule *Poszukiwanie prawdy jako wspólna przestrzeń pracy nauczyciela akademickiego i studenta pedagogiki*. Autorka we wprowadzeniu podejmuje kwestie definicyjne i prezentuje teorie prawdy oraz jej źródła i aspekty. Następnie opisuje wartość i miejsce prawdy w kształceniu akademickim, zwracając szczególną uwagę na kategorię prawdy jako konstytutywną wartość edukacji na poziomie wyższym. Analizuje obszary prawdy oraz cztery drogi dochodzenia do niej. Odwołuje się do jeszcze jednej cechy konstytutywnej uniwersytetu w ujęciu Humboltowskim, jaką jest łączenie kształcenia i procesu badawczego, co pozwala na rozwijanie samodzielności poznawczej studentów – przyszłych nauczycieli. Przedstawia sytuację w edukacji

akademickiej, w których może występować integracja kształcenia i badań. Autorka wskazuje na podstawową zasadę w procesie kształcenia nauczycieli, jaką jest wspólnotowość w poszukiwaniu, odkrywaniu i głoszeniu prawdy. Omawia też rozwiązania metodyczne do wykorzystywania w dochodzeniu i głoszeniu prawdy, ze szczególnym wyeksponowaniem metody dialogu, jednej z dróg wiodących do jej rozpoznania.

Ważnym czynnikiem rozwoju studenta jest współdziałanie w uczeniu się, o czym pisze Anna Krajewska – *Stan współdziałania dydaktycznego nauczycieli i studentów w procesie kształcenia oraz jego uwarunkowania*. Autorka przedstawia zarys teoretyczny podstaw współdziałania dydaktycznego i metodologię badań. Prezentuje wyniki badań, które dotyczą stanu współdziałania dydaktycznego w ocenie nauczycieli i studentów w procesie kształcenia, jego uwarunkowań. Na podstawie analizy wyników badań formułuje wnioski dla praktyki edukacyjnej.

W nurcie dokonujących się zmian w szkolnictwie wyższym proces studiowania staje się głównym przedmiotem badań i pozostaje elementem stałym, natomiast czas, miejsce, formy jego realizacji stają się zmienne. Walentyna Wróblewska w artykule *Proces studiowania realizowany w ramach Programu Erasmus Plus – studium indywidualnych przypadków* przedstawia proces realizowany przez studentów w ramach najpopularniejszego programu wymiany studentów, który został włączony do programu „Uczenie się przez całe życie”. Autorka prezentuje relacje z badań jakościowych, w których eksponuje motywy podjęcia decyzji o realizacji procesu studiowania w takiej formie oraz działania podejmowane przez studentów. Analiza przebiegu procesu studiowania badanych pozwoliła sformułować kilka wskazań praktycznych zmierzających do doskonalenia studiowania w ramach tego programu.

Opinie studentów na temat studiowania, kształcenia akademickiego oraz oczekiwań wobec oferty edukacyjnej uczelni i oczekiwań związanych z wyobrażeniami dotyczącymi nowych form zajęć, aktywności studenckiej, relacji nauczyciel – student prezentuje w swoim artykule Stanisław Nowel *Studiowanie, kształcenie, oczekiwania – z badań studentów pierwszego roku*. Badania pokazują, że studenci posiadają techniczne umiejętności studiowania. Brakuje im natomiast sprawności twórczego podejścia do rozwiązywania problemów. Z przeprowadzonych badań wynika, że słuchacze akceptują oferowane przez uczelnię

formy i metody kształcenia. Badania pokazują też, że uczelnia spełnia oczekiwania studentów dotyczące ich aspiracji związanych z kierunkiem studiów. Niepokojącym spostrzeżeniem, wynikającym z badań, jest brak potrzeby uczenia się w głąb¹, czyli wzbogacania osobowości o cechy niezbędne w przyszłym zawodzie.

Preferowane wartości przez młodzież studiującą i uczącą się oraz jej poczucie jakości życia przedstawia Janusz Ślusarski w artykule *Wartości preferowane przez młodzież studiującą i uczącą się a jej poczucie jakości życia*. Autor opisał podjęte zagadnienia w świetle literatury. Za pomocą sprawdzonych narzędzi zebrał interesujący materiał, który poddał analizie i na jej podstawie sformułował wnioski, które mogą stanowić bogate źródło do organizowania i realizacji edukacji akademickiej i szkolnej.

Kształtowanie wzorca roli nauczyciela opierając się na własnych doświadczeniach studentów pedagogiki prezentuje Ewa Skrzetuska w artykule *Opinie studentów pedagogiki na temat swoich szkolnych nauczycieli*. Autorka przedstawia opinie badanych dotyczące obrazu nauczyciela, a wyniki interpretuje odwołując się do koncepcji kompetencji nauczycieli według R. Kwaśnicy. Wnioski z badań uświadamiają studentom potrzebę samodzielnie podejmowanych działań na rzecz rozwoju osobistego własnych kompetencji społecznych.

O kształtowaniu wizerunku naukowca w sieci pisze Anna Pawiak w artykule *Znaczenie Internetu dla zarządzania reputacją naukowca*. Autorka zwraca uwagę na kwestie wiarygodności i pozorów w nauce. Omawia czynniki kreujące wizerunek naukowca. Podkreśla konieczność respektowania zasady etyki w tworzeniu wizerunku naukowca w sieci.

Procesowi szkolenia Sił Zbrojnych RP Zbigniew Leśniewski poświęca artykuł *Kierunki rozwoju Sił Zbrojnych i ich implikacje szkoleniowe*. Autor wykorzystując analizę treści dokumentów oraz metodę biograficzną i autobiograficzną, pokazuje wpływ dokumentu zwanego kierunkami rozwoju Sił Zbrojnych RP, wydanego przez Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego generała Rajmunda Tomasza Andrzejczaka na trening Polskich Sił Zbrojnych. Na początku wspomina o konstytucyjnych zadaniach Wojska Polskiego. Następnie charakteryzuje

¹ Wynika z koncepcji kształcenia Roberta J. Kidda, według której Autor wymienia i opisuje: kształcenie w poziomie, kształcenie w pionie i kształcenie w głąb.

zarządzanie szkoleniami i funkcje w tym obszarze. Główną uwagę Autor koncentruje na długoterminowym planowaniu tego szkolenia, które w dużej mierze jest wyznaczane przez program rozwoju Sił Zbrojnych RP na lata 2017-2026. Ustalenia, wynikające z programu mają wpływ na elementy procesu szkoleniowego Sił Zbrojnych RP, w szczególności na cele, treści, zaopatrzenie i jego organizację.

Problematykę kształcenia lotników podejmuje Andrzej Marciniuk w artykule *Metodyka szkolenia lotniczego w lotnictwie wojskowym II Rzeczypospolitej. Wybrane zagadnienia*. Zwraca szczególną uwagę na wykorzystanie przedwojennego dorobku dydaktycznego w przygotowaniu zawodowym i bojowym personelu latającego.

W drugiej części monografii artykuły dotyczą ucznia/studenta o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Problemy edukacyjne uczniów imigrantów podejmuje Anna Krasnodębska w artykule *Wybrane problemy edukacyjne dzieci imigrantów. Znaczenie przestrzeni i miejsca w ich procesie adaptacji*. Pokazuje dzieci imigrantów, które przeżywają nowe i trudne sytuacje, wymagające wsparcia emocjonalnego. Autorka prezentuje te problemy na przykładzie dwóch grup imigranckich: dzieci polskie w Norwegii oraz dzieci ukraińskie w Polsce. Wypowiedzi badanych dotyczyły stawania się uczniem imigrantem z perspektywy sytuacji i doświadczenia oraz ich relacji z rówieśnikami, zaangażowania i pozycji w grupie rówieśniczej. Do analizy materiału wykorzystano teorię aktora-sieci (ANT) Bruno Latoura. W analizie zwrócono uwagę na partnerów roli: nauczyciela, rówieśników, a także przestrzeń (ta w kraju pochodzenia i budowana, naznaczona emocjonalnie w kraju imigracji).

Zagadnienie dziecka zdolnego przedstawiają Maria Sobieszczyk i Katarzyna Wojciechowska w tekście *Zdolny czy zaburzony, typowy czy nietypowy, czyli jak pracować z dzieckiem w wieku przedszkolnym*. Wyjaśniają istotę pojęć: zdolności, uzdolnienia, talentu. Prezentują przejawy zdolności u małych dzieci, rodzaje talentów oraz cechy dziecka zdolnego i obszary zdolności. Znajomość tych kwestii pozwala na wczesne rozpoznawanie zdolności dziecka i podjęcie odpowiednich działań w kierunku ich rozwijania. Szczególna rola w tym obszarze przypada nauczycielom, aby nie gubić diamentów, a je rozwijać. Autorki wskazują, że dziecko zdolne to dziecko trudne, męczące, a też często z nadpobudliwością emocjonalną, ruchową czy psychoruchową. Dzieci zdolne

często mają trudności w kontaktach społecznych. Autorki proponują wiele rozwiązań praktycznych zorientowanych na wielostronne rozwijanie uczniów nietypowych.

Kreatywność uczniów, jej kształtowanie, to główne zadanie współczesnej szkoły. Marta Walewska w artykule *Twórczość uczniów I etapu edukacyjnego w opinii nauczycieli* prezentuje w świetle literatury cztery podstawowe dziedziny aktywności twórczej dzieci. Podkreśla, że twórczość dzieci/uczniów poprzez rozwijanie procesów poznawczych i emocjonalnych wpływa na kształtowanie ich wielostronnej osobowości. Twórczość jest też naturalnym narzędziem terapeutycznym, przez działanie twórcze uczeń wyraża własne myśli, przede wszystkim stany emocjonalne. Autorka przedstawia wyniki badań jakościowych, wypowiedzi nauczycieli, które dotyczą postrzegania przez nich twórczości uczniów na I etapie edukacji. Badania pokazują, że twórcze orientacje życiowe nauczycieli sprzyjają tworzeniu właściwego klimatu w klasie do podejmowania aktywności twórczej przez uczniów.

Problem studentów z ograniczoną sprawnością porusza Katarzyna Kutek-Sładek w opracowaniu *Wyrównywanie szans edukacyjnych studentów z niepełnosprawnością – 10 lat doświadczeń w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie*. Autorka pokazuje różne poziomy trudności studentów niepełnosprawnych oraz systemy wsparcia funkcjonujące w uczelni. Przed uczelniami staje najważniejsze zadanie, aby stworzyć warunki do studiowania i prowadzenia badań osobom z ograniczonymi sprawnościami. Dokonujące się zmiany, podejmowane przedsięwzięcia, rozwiązania prawne prowadzą do wzrostu liczby studentów. Zauważa się problem związany z wejściem absolwentów na rynek pracy, obserwuje się niską efektywność zatrudnienia. Poważnym problemem są bariery mentalne w społeczności akademickiej. Autorka przedstawia doświadczenia Uniwersytetu Papieskiego w Krakowie w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych studentów z ograniczonymi sprawnościami. Interesującą i bardzo pożądaną inicjatywą jest Porozumienie o współpracy biur ds. osób niepełnosprawnych. Zwraca uwagę na rodzące się zjawisko bierności osoby niepełnosprawnej, uzależnienie od pomocy. Wskazuje pozytywne i pejoratywne konsekwencje działań na rzecz studentów o ograniczonej sprawności. Stąd powstaje konieczność właściwego, indywidualnego dopasowania działań na rzecz studentów niepełnosprawnych, aby nie dopuścić do

kształtowania się postawy bierności, a nawet roszczeniowej, aby dążyć do inicjowania samodzielności i kreatywności u studentów.

Edukacja osób dorosłych z autyzmem stwarza szanse na indywidualny rozwój oraz włączanie się do życia społecznego i zawodowego. Dorota Otapowicz w artykule *Bariery w edukacji osób z autyzmem* prezentuje wyniki badań, wypowiedzi podczas wywiadu osób dorosłych, które ukończyły szkołę ponadgimnazjalną i podejmowały edukację w szkole policealnej bądź szkole wyższej. Badania pozwoliły rozpoznać sytuację edukacyjną tych osób, zidentyfikować doświadczenia, bariery na drodze edukacyjnej oraz potrzeby wsparcia społecznego i edukacyjnego.

Książkę zamyka artykuł Oleny Vovk *Fostering foreign language grammatical competence: ways of representing linguistic knowledge*. Niniejsze opracowanie przedstawia ramy opanowania gramatyki języka obcego w ramach programu uniwersyteckiego. Wspieranie kompetencji gramatycznych uczniów jest identyfikowane jako aktualny cel nabywania tej umiejętności. Założono, że aby osiągnąć wyznaczony cel, proces nauczania i uczenia się musi uwzględniać wiele czynników, które mogą ułatwić poprawę gramatyki uczniów. Przypuszcza się, że jej rozwój może być skuteczny pod warunkiem, że nauczyciel weźmie pod uwagę profile poznawcze uczniów i uwzględni afektywne determinanty przyswajania gramatyki. W artykule szczególnie nacisk położono na wiele sposobów prezentacji wiedzy językowej. W szczególności kluczową ideą jest to, że racjonalne łączenie różnych rodzajów wkładów językowych może okazać się sprzyjające zrozumieniu, konceptualizacji i internalizacji przedmiotu.

Autorzy tekstów, w obu częściach monografii, w swoich rozważaniach teoretycznych i analizie badań, wyrażają troskę o jakość edukacji na różnych jej etapach. Zwracają uwagę na potrzebę skierowania zainteresowania na ucznia/studenta i jego proces uczenia się, kreowania aktywnie stymulującego środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych potrzeb, preferowanych wartości, oczekiwań i pojawiających się problemów/trudności. Prezentują wiele cennych rozwiązań praktycznych do wykorzystania w rzeczywistości edukacyjnej.

Mamy nadzieję, że książka ze względu na bogactwo i doniosłość prezentowanych zagadnień spotka się z zainteresowaniem Czytelników, a także sprowokuje do poszukiwania i podejmowania rozwiązań

dydaktycznych plasujących się w nurcie kreowania edukacji zorientowanej na ucznia i studenta, które w konsekwencji przyczynią się do poprawy jakości kształcenia.

Redaktorzy